

试论世界语惯用语

王崇芳

一. 惯用语是世界语语汇的必要组成部分

世界语是一种高度逻辑化了的人造国际语。作为一种活的语言，世界语有它自己的文体。柴门霍夫在《语言问答》（*Lingvaj Respondoj*）一书中谈到世界语文体时这样写道：“**La vera stilo Esperanta estas nek slava, nek germana, nek romana, ĝi estas — aŭ almenaŭ devas esti — nur stilo simpla kaj logika.**”（世界语文体既不是斯拉夫语的，也不是日尔曼语的或罗曼语的，它只能是，至少应该是，简明而合乎逻辑的。）这句话明确告诫我们：使用世界语写作或翻译时，一定要摆脱本民族语中不合逻辑的表达方式的束缚，直接用世界语进行思维，按所要表达的思想的逻辑内容遣词造句，而不能盲目模仿民族语中的不合逻辑的说法或机械地逐字翻译，否则写出来的语句即使符合语法，也不能完全为各国世界语者所理解。

但另一方面语言毕竟不能像数学公式那样完全用逻辑来进行分析。世界语不应该也没有必要一概排斥民族语中词语的习惯用法。柴门霍夫在上述该书中接着写道：“**Tamen ĉio devas esti en ĝusta mezuro. Ankaŭ en Esperanto troviĝas (ne multaj) idiotismoj, kaj tute malprave kelkaj esperantistoj ilin kontraŭbatalas, ĉar lingvo absolute logika kaj tute sen idiotismoj estus lingvo sen viva kaj tro peza.**”（然而凡事都应有个适当的限度。世界语中也存在（虽然为数不多）惯用语；有些世界语者反对惯用语是完全错误的，因为绝对合乎逻辑的、完全没有惯用语的语言是缺乏活力的，过于笨重的语言。）柴门霍夫认识到这一点，并付诸实践。在他的著作中我们可以不时地读到一些从民族语中借用过来的惯用语。柴门霍夫曾写过一篇谈世界语由来的一封信（“*Letero pri la deveno de Esperanto*”）。让我们读一读这封信的最后几句话：“**Mi estis tre ekscitita antaŭ tio ĉi; mi sentis, ke mi staras antaŭ Rubikono kaj ke de la tago, kiam aperos mia broŝuro, mi ne havos plu la eblon reiri; ... mi sentis, ke mi metas sur la karton la tutan estontan trankvilecon kaj ekzistadon mian kaj de mia familio; sed mi ne povis forlasi la ideon, kiu eniris mian korpon kaj sangon, kaj ... mi transiris Rubikonon.**”（在这之前我非常激动；我感到我是站在卢比孔河前；从我的出版这一天起，我将不会再有退缩的可能；.....我感到我是在拿我自己的和我家人的未来的安宁生活冒险，但我不能抛弃我的理想，它已经进入了我的身体和血液中，于是.....我毅然渡过了卢比孔河。”在这短短的一段文字中，柴门霍夫接连使用了两个惯用语（**meti ion sur la karton**拿某物冒险，以...孤注一掷；**transiri Rubikonon**渡过卢比孔河，破釜沉舟），把他当时既激动又忐忑不安的心情和为实现世界语理想而毅然迈出决定性一步的决心生动形象地表达出来。在柴门霍夫亲自审订的、作为世界语文体典范的《基础文选》（*Fundamenta Krestomatio*）中我们也可以读到一些从民族语中移植过来的惯用语。例如：

Jen vi havas! (p. 58) 你看，怎么搞成这样！；真糟糕！

la ovo de kolumbo (p. p. 62) 看上去简单但要动脑筋才能做成的事；临机决断

havi lokon (p. p. 67) 发生；举行

kapti fiŝojn en malklara akvo (p. 92) 浑水摸鱼

per unu vorto (p. 103) 一言以蔽之；总而言之

la katenoj de himeno (p. 114) 婚姻

sidi kvazaŭ sur pingloj (p. 122) 如坐针毡

doni sian vorton de honoro (p. 125) 许下诺言；下保证

Tantalaj turmentoj (p. 148) (因得不到所渴求的东西而产生的) 难以忍受的痛苦；无法忍受的折磨

peti ies manon (p. 150) (男子向女子) 求婚

manĝi sian panon en la ŝvito de sia frunto (p. 151) 靠自己的血汗生活；靠自己的辛勤劳动谋生

la ĥinaj muroj (p. 228) 隔阂；鸿沟

sur ĉiu paŝo (p. 229) 随时随地；到处

superĵeti iun per koto (p. 257) 毁坏某人名誉；诽谤某人

krianta erarpaŝo (p. 260) 非常明显的错误举动

eltrovi la jam eltrovitajn amerikanojn (p. 291) 发现人们早已知道的事物(意为：一点也不希奇)

trinki la maldolĉan kalikon (p. 295) 忍受苦难；饱尝辛酸

柴门霍夫除了在自己作品和译作中不时地使用惯用语之外，还把西方各民族语中的常见的惯用语和谚语译成世界语并以《**Proverbaro Esperanta**》(《世界语谚语集》)书名出版。这部谚语集除收入大量谚语外，还收入为数不少的惯用语，例如：

ĉerpi akvon per kribilo 提篮打水；做徒劳无益的事；白费力气

perdi la kandelon el la kapo 丧失理智

fari al iu bonan lavon 严厉斥责某人

esti sub la ŝuo de sia edzino 对妻子惟命是从；怕老婆

esti en sia elemento 处在对自己非常合适的环境中；感到得心应手

mola kiel vakso 像蜡一样柔和温顺

piaj deziroj 不能实现的愿望；痴心妄想

magia rondo 无出路的窘境；恶性循环

甚至还有一些只以单词或合成词形式出现的惯用语。例如：

silente! 别做声！；请肃静！

bedaŭrinde! 真可惜！；真遗憾！

cindrulino 灰姑娘

vole-nevole 不论愿意不愿意；不由得

毫无疑问，这些惯用语对丰富和发展世界语有着重要的意义和作用。

以上所举的惯用语有一个共同的特点：他们的整体意义不是其中所含每一个单词意义的简单总和，因而它们是不能逐词理解的。它们是独立的词汇单位，和单词与词组并存于世界语中，是世界语词汇的必要组成部分之一。由于世界语惯用语的来源和构成比较复杂，加之长期以来世界语使用者们的忽视，我们对世界语惯用语在总体上的认识和研究还很不够，某些惯用语的语义还不很清楚，这一情况是令人遗憾的。本文将对世界语惯用语作初步探讨，姑为抛砖引玉，借此引起世界语界对惯用语的重视。

二. 常用词组和惯用语的区别

词与词之间的搭配是词汇在语法构架中相互间在意念上的组合。这种组合关系有种种不同情况。试以物动词 **meti** 与宾格名词组成的动宾搭配为例：

1) **meti glason** 把一个玻璃杯放在桌上

2) **meti demandon** 提一个问题

3) **meti trabojn** 设置障碍

4) **meti la kronon al io** 圆满完成某事

在上面的四个例子中，例1) 是完全的自由组合。我们可以用别的任何表示物体的宾格名词代替 **glason**，组成无数的动宾词组，而不影响动词“**meti**”的词义。在例2)，3)，4) 中，词的组合不是完全自由的。例如2) 中的 **meti** 只有在和 **demandon** 这一特定的名词搭配使用时才能作“提问题”的“提”讲；例3) 中任何一个词都是不能更换的，它的词的组合关系比例2) 紧密；例4) 则更进一步：它的每个词相互结合成一个不可分析的整体，以致我们很难从每个词的字面意义看出它的整体意思，换句话说，它的整体意义不是每个词的字面意思简单相加的总和。例2)，例3) 和例4) 是三个不同程度的固定组合关系的例子。从这三个例子中我们可以看出，词由于固定组合关系而程度不同地失去独立

性。在“**meti demandon**”中我们可以用**fari, levi, direkto**等词来代替**meti**，而且**demandon**还可以带有修饰语，例如**meti interesan demandon**（提出一个有趣的问题），从中我们看出，**meti**与**demandon**的组合关系并不很密切。在“**meti trabojn sur la vojon**”中，词的组合关系密切多了，因为不可能用别的词替换其中任何一个词。但在这样的组合关系中各个词的意义仍然保留着，例如人们可以从“把梁木横放在路上”这一形象中体会出“设置障碍”这一语义。在“**meti la kronon al io**”中词的独立性进一步削弱，它们彼此溶合在一起，表示一个整体的概念。

词的独立性是研究词的组合关系时最值得注意的问题，因为自由词组和固定词组的区别就在于词是否失去独立性，例如例1）与例2），例3），例4）之间的区别。而在各种固定词组之间，又以失去词的独立性的程度作为固定词组分类的主要标准。以形容词**bona**与不同名词构成的各种词组为例：在“**bona lernanto**”（好学生）和“**bona kampo**”（良田）两个自由词组中，各个词是完全独立的；在“**bonan apetiton!**”（愿你吃得香）和“**en bona ordo**”（有条不紊）中，各个词开始失去一定程度的独立性，但**bona**的词义还能看得出来；在“**fari al iu bonan lavon**”（严厉斥责某人）和“**fari al si bonan sangon**”（心情愉快）中，**bona**的含义已与原义相去甚远；而在“**iri for en bona hor**”（趁早走开）中，**bona**则更失去了独立性。

再以由名词**mano**组成的词组为例：在“**levi sian manon**”中，**levi**和**manon**是自由组合关系；在“**premi al iu la manon**”（同某人握手）中，**premi**和**manon**就不是完全自由的组合关系了，但这两个词仍有较大程度的独立性；在“**peti ies manon**”（向某女子求婚）中，**mano**进一步失去独立性；而在“**lavi al si la manojn pri io**”（声明某事与我无关）中，**manojn**就几乎完全失去了独立性。

从以上分析中我们可以看出，各种固定词组可以按词的独立性的程度大体上分为两类：1）基本保持词的独立性的，2）较大程度失去词的独立性的。前者称为常用词组（**komunuzaj vortogrupoj**），后者称为惯用语（**idiotismoj**）。

和自由词组相比，常用词组具有相对的稳定性。构成常词组的词，只是由于传统习惯（经常被使用）而被限定在一定的联系之中，这种联系实际上就是词的搭配关系，而这种搭配关系又是基于语言的习惯，无规律可循，也不能用逻辑来解释。关于词的搭配问题，笔者已在拙文《词的搭配》中有所阐述，本文不作详细讨论。下面着重就惯用语的分类、结构、语义特点和来源等作一些初步探讨。

三. 惯用语的基本特点及其分类

《世界语插图大词典》（PV）给“**idiotismo**”（惯用语）所下的定义是：“**Nelogika aparta vortokonstruo, propra al iu lingvo sed ne al aliaj**”（某一语言而非其他语言所特有的不合逻辑的词的特殊配列）。按照这一定义，**idiotismo**所指的范围可大可小。广义来说，**idiotismo**泛指一种语言中各种惯用法和表现方式。例如在柴门霍夫的《语言问答》（**Lingvaj Respondoj**）p.95上有这样一段话：“**La esprimon ‘vidiĝi’ anstataŭ ‘elrigardi’ mi trovas tute bona. Mi esperas, ke iom post iom ĉiuj idiotismoj malaperos kaj cedos sian lokon al esprimoj tute logikaj kaj internaciaj.**”（我觉得用**vidiĝi**这一形式代替**elrigardi**非常好。我希望所有的**idiotismoj**都能逐渐消失并为完全合乎逻辑的国际化的表现法所代替）。在这段话中，**idiotismoj**显然指的是**elrigardi**（此处作“显得，好像”讲）之类不合乎逻辑的表达形式。这类惯用语不在我们讨论的范围之内。狭义的**idiotismoj**是指语言中约定俗成的、表达完整意义但不能逐词理解的、结构定型的词组或短句。这就是我们在这里所要讨论的“惯用语”。

惯用语有两个主要特点：一是语义的整体性，二是结构的固定性。

所谓语义的整体性，是指惯用语在语义上是一个不可分的统一体，它的整体意义是不能从它的各个词的字面意义中揣测出来的。这一点可以从本文第一节所列举的《基础文选》的例句中得到证明。这里再补充一些例句：

havi truan en la manplato	花钱大手大脚；挥霍浪费
enfermi sin en sia memo	落落寡合；离群索居
esti ekster si	不能自主；忘乎所以
esti en siaj ĉemizmanikoj	不穿外衣（只穿衬衫）
konstrui kastelojn en aero	存着空想

stari per unu piedo en la tombo 行将就木
 konsumi sian antaŭan grason 靠积蓄生活；吃老本
 serĉi la tagon pasintan 寻找不可能找到的东西，徒劳无益地搜寻
 la unua trovita 随便哪个人；不管什么人
 mustardo post la manĝo 雨后送伞
 mezuro pro mezuro 一报还一报
 en la trijaŭda semajno 在永远不会来到的日子里；永远不会
 Li ne frapis al si ankoraŭ la kornojn. 他还年幼无知；他还缺乏经验
 Okuloj estas pli grandaj ol la ventro. 眼大肚子小；贪多嚼不烂；志大才疏
 Ekkuris frosto sub la haŭto. （吓得）毛骨悚然；不寒而栗
 Li estas vera hidrargo. 他非常好动
 palpi al iu la pulson 试探某人的意向
 butonumi iun malvaste 严格管束某人
 lasi fali la manojn 气馁；撒手不干
 ĵeti bastonon en la radon 设置障碍；阻挠

再从结构上来看，惯用语有自身的完整性，它的各个组成部分都是固定的。这种结构上的固定性表现在组成惯用语的各个词一般是不能增减或更换的。例如我们不可能把“simili unu la alian kiel du gutoj da akvo”（长得一模一样）中的akvo改成likvaĵo，也不能把“ĝis la fino de siaj ungoj”（十足地，完全地）中的ungoj改成fingroj。惯用语中的词序也是相对固定的，例如我们不能把“esti kiel fajro kaj akvo”（如水火一般不相容）中的fajro和akvo相互相互颠倒，也不能把“nek al temo, nek al celo”（讲得离题跑辙；写文章文不切题）中的两部分前后颠倒。

惯用语按语法功能和结构成分可以分为以下几类：

1. 动词性惯用语。

这类惯用语以动词为中心与其它词语搭配使用，使用时在句中主要起谓语动词的作用。例如：

havi la koron libera 还没有恋爱；还没有爱上谁
 kuri de sia propra korpo 吓得魂不附体
 perdi sian kroneton （女子）失身；夫去贞操
 trapafadi la aeron 屡遭失败
 ĉiam resti al si mem 始终是那个样子
 havi ion sur la pinto de la fingro 已把某事准备妥当
 meti en la indekson 把...列为禁书；排斥；禁止
 fali en likvidadon 破产（= bankroti）
 havi varman lokon 担任收入高的职务；有好差使
 esti inter martelo kaj amboso 两面挨打；腹背受敌
 fari la mejlon en rekorda tempo 跑得极快
 komenci de Adamo 从亚当讲起；从开天辟地说起
 anticipi la faktojn 倒叙
 kion fari? 怎么办？有什么办法呢？

2. 名词性惯用语。

这类惯用语以名词为中心与其它词语搭配作用，主要由下列几种结构组成：

1) 形容词＋名词

bela birdo 花花公子；纨绔子弟
 la gaja scienco 作诗法
 la nigra arto 巫术
 ĝemela domo 共用一堵墙的两家住宅
 la Lakta Vojo 银河
 propeka kapro 替罪羊；代人受过者

la ora nombro 黄金分割；中外比

alia memo 知心朋友；知己

ursa servo 帮倒忙；弄巧成拙

2) 名词+介词+名词

malsaĝulo de ĉiuj flankoj 十足的傻瓜

la idoj de Apolono 诗人

parenci per Adamo 沾不上边的本家；毫无关系的人

kvina rado ĉe veturado 多余的东西（或人）

kalkulo de apotekisto 虚账；花账

granda frakaso en malgranda glaso 不足为怪的事所引起的轰动；无事生非

la tuta fermagazeno de Vulkano 全部武器

belaj rakontoj el trans la montoj 离奇动听的谎言

fabeloj por infanoj 瞎编的谎言

3) 名词+kaj+名词

karno kaj sango 血肉之躯

pakaĵo kaj havaĵo 个人的全部动产；私人财物

loĝo kaj nutro 膳宿；吃住

pezoj kaj mezuroj 度量衡

la por kaj la kontraŭ 赞成与反对；正反两方面的正确理由

fulmo kaj tondro! 哎呀，我的天哪！；真他妈的！

3. 形容词性惯用语。

这类惯用语有如下几种形式：

1) 形容词+kaj+形容词

finita kaj glatigita 完啦！；得了！（意为：别再谈它了）

frotita kaj polurita 饱经世故

2) 形容词+kiel+名词

feliĉa kiel fiŝo en akvo 像鱼在水中一样怡然自得

eksplozema kiel pulvo 火爆性子；极易动怒

malsaĝa kiel ŝtupo 呆木头似的；笨头笨脑

klara kiel tago 十分明显；一清二楚

4. 副词性惯用语

这类惯用语有下列几种形式：

1) 副词+副词

trafe maltrafe 要么成，要么败；碰运气地

laŭlonge kaj laŭlarĝe 纵横；到处

larĝe kaj lukse （生活）阔绰奢侈

brue kaj laŭte 闹哄哄地

iele, iome, duone malbone 胡搞一通

muele sencele 东拉西扯；胡说八道

prave punite laŭmerite 罪有应得

aparte kaj kune 个个都；全体；一律

3) 介词+名词

per Jovo! 哎呀！；天哪！；好家伙！（表示惊讶、高兴、捻或加强语气）

je la ĉielo! 天哪！（表示惊讶、痛苦、不信等）

al la diablo! 见鬼去吧！；滚蛋！

kun klinita kresto 垂头丧气
en luma tago 在大白天；在光天化日之下
al la afero! 谈正题吧！；言归正传！
inter aliaj aferoj 其中；就中；特别是

4) 介词+名词+介词+名词

这类惯用语可以看作是前一类惯用语的扩展形式：

kun la peko en mano 人赃并获
de la kapo ĝis la piedoj 从头到脚；浑身上下
de mateno ĝis vespero 从早到晚
kun ĉapelo en la mano 必恭必敬地
fino ĉe fino 首尾相接地
en la tago de la Sankta Neniam 永远不可能
el la poŝo al la buŝo 勉强糊口

5) 名词+介词+名词

这类惯用语与名词性惯用语的区别在于：它们在句中只起副词的作用，而不起名词的作用。例如：

vizaĝo kontraŭ vizaĝo 面对面地
mano en mano 手挽着手；携手
paŝo post paŝo 一步一步地；逐步地
tago post tago 一天又一天地；日复一日

<注>这类惯用语在句中作状语时，也可以在第一个名词后加名词宾格词尾“-n”。

5. 短句性惯用语

这类惯用语总是以完整的句子形式出现。例如：

Mi konas miajn homojn. 我们大家彼此彼此。（意为：缺点错误在所难免。）
Li estas sia propra mastrino. 他是个单身汉。
Lia memoro estas blanka paĝo. 他已毫无记忆。
El klara ĉielo tondro ekbatis. 晴天霹雳。
Du botoj faras paron. 半斤对八两；一丘之貉
La mano lin jukas. 他想要打架。
Prave li ricevas. 他咎由自取；他活该！
Tremo atakas. 吓得发抖
La haroj streciĝas. 毛骨悚然
Lia animo forkuris en la pinton de la piedo. 他几乎吓昏；他吓得魂不附体。
La vojo brulas sub liaj plandoj. 他尽快地赶路。
Kostu, kiom ĝi kostos 不惜任何代价；无论（代价）如何；不顾一切

惯用语还可以按是否包含有一定的形象性分为非形象性惯用语和形象性惯用语两种。前者如：

foje ka ree 再三再四；反复地
tiam kaj tiam 时而
dank' al 多亏；幸亏；由于
antaŭ ĉio 首先
kiel eble plej 尽最大可能
ĝis revido! 再见
kaj tiel plu 等等
en la nomo de 以...的名义；代表
tiel nomata 所谓的
por ĉiam 永远
unu fojon por ĉiam 一劳永逸地
unu la alian 互相

fi al vi! 真丢脸! ; 真不像话!

形象性惯用语如:

rompi al si la kapon 苦苦思索; 绞尽脑汁

scii, kie la kankroj pasigas la vintron 老谋深算; 洞悉底里

danci kiel kato ĉirkaŭ poto (做事) 缩手缩脚; (讲话) 吞吞吐吐、转弯抹角

guto en maro 沧海一束

ŝtormo en tetaso 杯水风波 (为一件极小的事而引起的轩然大波)

ĉe la brusto de Abraham 在天堂; 处于极乐境界

alkudrita vosto 多余的人 (或东西); 毫无关系的事

fari du ĵetojn per unu ŝtono 一块石头打两处; 一箭双雕

flamiĝema kiel rezina ligno 极易动怒

四. 惯用语的修辞手法

使用惯用语是语言中的重要修辞手法, 而惯用语本身也是各种修辞手法的集中表现。下面分别介绍惯用语中几种常见的修辞手法。

1. 语义方面的修辞手法

语义方面的修辞手法是指人们在长期语言实践中利用语义的转化或引申, 炼就了许多形象化的惯用语。这些形象化的惯用语大都典型地集中体现了几种主要的修辞方式, 如明喻、隐喻、夸张、反语等。

1) 明喻

明喻 (komparo) 是一种明显地、直接地把某一事物比作另一事物的比喻方式。它能形象地描绘事物或说明事理, 使人感到生动、明快。世界语明喻方式由比喻词 kiel 或 kvazaŭ 来引导喻体 (即用作比喻的事物)。例如:

malgrasa kiel skeleto 瘦得只剩一把骨头

flugema kiel vento 像风一样飘忽不定

certe, kiel duoble du kvar 像二二得四那样无可置疑

simpla kiel kolombo 像鸽子一样天真无邪

ronki kiel mil diabloj 鼾声如雷

sidi kvazaŭ sur flamantaj karboj 极其焦虑不安

malriĉa kiel muso preĝeja 穷到极点; 一贫如洗

obstina kiel kapro 像山羊一样固执

malaperi kiel vaporo 消失得无影无踪

sana kiel fiŝo en akvo 像水中的鱼那样健康

aŭskulti kiel ĥina prediko 完全听不懂; 丈二和尚摸不着头脑

sidi kiel muso sub balailo 一声不吭

pluvi kvazaŭ per siteloj 大雨倾盆

vivi kiel ĉe la brusto de Dio 过着无忧无虑的生活

vivi kiel kuko en butero 过着非常富足的生活

blinda kiel talpo 像鼯鼠一样瞎; 全盲

inerta kiel ŝtono 像石头一样毫无生气

fiera kiel pavo 神气十足; 趾高气扬

这类固定的比喻有的已经失去本身的形象色彩, 只是简单地表达程度的最高级:

bela kiel anĝelo 像天使一般美丽; 美极了

rapida kiel sago 像箭一样快

rapida kiel fulmo 像闪电一般迅速

nigra kiel inko 像墨一样黑

malpeza kiel plumo 轻如鸿毛

2) 隐喻

隐喻 (metaforo) 是一种暗示性的、不明显的比喻。它主要根据不同事物之间的某些相似点把某一事

物或某一动作原有的含义转嫁到另一事物或另一动作上，借以提高语言的表达力，加强语言的形象性和生动性。利用隐喻手法构成的惯用语非常多，例如：

esti en la sepa ĉielo 幸福极了；其乐无比

disfendi harojn 作无益的琐细分析或讨论；钻牛角尖

esti sur hareto 处于十分危险的境地；危在旦夕

verŝi oleon sur la ondojn 使争吵或争论平息下来

esti inter siaj propraj muroj 在自己家中

disrompi la glacian 打破沉默；打开僵局

dehaki la kornojn de iu 使某人不能趾高气扬；杀某人的威风

bruligi al si la lipharojn 遭到难堪的失败

kavaliroj de la verda stelo 绿星章佩带者（指世界语者）

serpento en herbo 暗藏的敌人

trompita koko 妻子有外遇的丈夫；王八

kupra frunto 冥顽不化的人

la nigra ŝafo 家庭中的不肖之子；集体中的败类

mezuri laŭ sia metro 以己之心度人之腹；以己度人

kreski kiel fungoj post pluvo 如雨后春笋般涌现

iranta enciklopedio 学问渊博的人

nova balailo 新就职者

la petola membro 舌头

krokodilaj larmoj 假慈悲

hunda vivo 困苦的生活

la salo de la tero 社会中坚；优秀分子

la vespero de la vivo 晚年；暮年

saltadi ĉirkaŭ afero, kiel blovata neĝero 说话老是说不到正题上；讲话抓不住中心

trafi per la parolo rekte en la vizaĝon 直截了当地说

heredi venton 什么也继承不到

bati la pavimon 在街上闲逛；街头游荡

danci antaŭ iu sur piedoj kaj manoj 竭力巴结；阿谀奉承

havi muŝon en la cerbo 脑子里有个怪念头

esti portreto de sia patro 长得和父亲一模一样

kotaj atakoj kontraŭ iu 对某人的诽谤性攻击

promesi orajn montojn 作无法兑现的许诺

fosi sub iu 暗害某人

alpremi iun al muro 逼得某人走投无路

konsumi sian grenon antaŭ ĝia maturiĝo 钱未到手，先已支用

La afero ne brulas. 事情不紧急。

3) 夸张

夸张（**hiperbolo**）是把客观事物的某些特征加以夸大，以便突出事物本质或强化思想感情的一种修辞手法。世界语中的夸张词语比较丰富，有的由于经常使用而成了惯用语。例如：

maro da mizeroj 苦难深重；不幸之极

mil dankojn! 非常感谢！

vidi nur ĝis la pinto de sia nazo 目光短浅

malsekigita ĝis la ostoj 浑身湿透

ruĝiĝi ĝis la oreloj （羞得）满脸通红

Restas al iu nur la haŭto sur la ostoj. 瘦得皮包骨

nuda kaj kruda, sen groŝo en poŝo 一贫如洗

armita ĝis la dentoj 武装到牙齿；充分武装起来

mensogi tiel, ke la muroj krakas 漫天撒谎

ronki kiel mil diabloj 鼾声如雷

sidi en laboroj ĝis super la oreloj 成天忙于工作；忙得不可开交

Ĝi estas por mi ĥina scienco 我对此一窍不通。

4) 委婉 (eŭfemismo)

为了避免忌讳或为了适应某种交际上的需要，人们有时用委婉的词语谈论些不宜直说的或不愉快的事情。例如不直接说 **morti** (死)，而采用一些委婉的说法，如：

diri adiaŭ al la mondo surtera;

transiri en alian mondon;

ekdormi por eterne;

perdi sian spiron por ĉiam;

la koro ripozas por ĉiam;

foriri al la okcidento;

fermi por ĉiam siajn okulojn;

forlasi tiun ĉi mondon;

fariĝi polvo en polvo;

iri la vojon de ĉio tera;

ktp.

再如在提到男性生殖器时，人们常不直接说 **peniso**，而用一些委婉惯用语代替：

honta parto;

seksa membro;

karno de beato;

viraj generiloj;

ktp.

5) 对比

对比 (**kontrasto**) 作为一种修辞手法也常用在惯用语中。用作对比的可以是反义词，也可以是对偶词。例如：

a) 用反义词对比的：

la por kaj la kontraŭ 赞成与反对；正反两方面的正确理由

blovi varmon kaj malvarmon el la sama buŝo 忽褒忽贬；搬弄是非

nigre sur blanke 白纸黑字；清清楚楚地

amiko en ĝojo kaj malĝojo 同甘共苦的朋友

vivi modere, ne tro interne, nek tro ekstere 过有节制的生活

b) 用对偶词对比的：

nek viando, nek fiŝo 说不上是个什么东西；非驴非马

jam esti trans montoj kaj maro 已到遥远的地方去了

forsavi sian korpon kaj animon 逃得无影无踪

movi ĉielon kaj teron 千方百计；用尽办法

vivi kun iu kiel hundo kun kato 与某人经常争吵；与某人不睦

pele tagojn sen afero de mateno al vespero 从早到晚无所事事地打发日子

6. 反语

反语 (**ironio**) 就是说反话，即用正面的词来表达反面的意思。反语一般是针对事物的具体情况而临时运用的。世界语中运用反语的惯用语不多。这里只介绍几条：

akordi kiel akvo kaj fajro 如水火般不相容

fari aplaŭdon sur la vango 打 (某人) 一记耳光

(iu) esti bele aranĝita 被欺骗

Li estas kompetenta, kiel besto pri arĝento. 他 (对事物) 毫无识别力；他一窍不通

7. 重复 (ripeto)

有一些世界语惯用语利用重复手段来加强语义，使语句带有一定的音乐性。例如：

gurdi kaj regurdi 翻来覆去地说；唠唠叨叨地讲

okulon pro okulo, denton pro dento 以眼还眼，以牙还牙

vivon pro vivo 以命偿命

miraklo inter mirakloj 不可思议的事；无法形容的美妙事物

mizero sur mizero 苦难重重

tie kaj tie 处处；到处

ree kaj ree 一次又一次地；反复地

de loko al loko 处处

Atendis, atendis, ĝis ĉerko etendis. 白白等待；空等

8. 近义词重叠（**kunmeto de proksimaj sinonimo**）

有的惯用语把一对近义词重叠起来使用，以增强语义。例如：

Restas nek konsilo, nek konsolo. 既感到困惑，又得不到安慰；陷于困境

lando, en kiu fluas lakto kaj mielo 丰饶之国；鱼米之乡

fulmi kaj tondri 大发雷霆；怒喝

trafi el fajro sub flamon （情况）愈来愈糟；每况愈下

klara kaj neta 清清楚楚

有时也可把两个或性质、作用相似的或比较接近的事物摆在一起：

per ungoj kaj dentoj 不惜一切手段；全力以赴地

propra karno kaj sango 亲骨肉；儿女

kun sia tuta domo kaj havo 带上所有家当（意为：迁居他乡，永不再回）

manĝi kaj trinki 维持生命；生存

parolo sen senco kaj sen interligo 说话颠三倒四、不知所云

forportu vian pakaĵon kaj havaĵon! 带上你的铺盖卷给我滚蛋！

9. 主宾同语式（**sameco inter subjekto kaj objekto**）

主宾同语式惯用语是指主语和宾语用的是同一个词的惯用语。这是重复的一种特殊形式。例如：

Mono monon naskas. 钱能生钱；钱滚钱，利滚利

Konfido naskas konfidon. 对人信任，才能得到别人的信任

Servo postulas reservon. 我为你效劳，也要你为我出力；我帮你，你也要帮我

Razisto raziston razas. 同行相顾；你帮我，我也帮你

Mano manon lavas. 互相利用；互相包庇

verŝi aeron al aero 干徒劳无益的事；白费力气

trafis pugno pugnon. 拳头碰上了拳头；硬碰硬

10. 押韵

押韵（**rimiĝo**）是世界语惯用语是最常用的一种语音修辞手法。押韵可以使惯用语声韵和谐，读来上口，便于记忆。

1) 押尾韵

不少世界语惯用语都含有尾音相同的词，这就是押尾韵。这类惯用语数量较多，尤其是在对偶惯用语中更为觉。例如：

Ĝi estas nek lakto, nek selakto 它说不上是个什么东西；非驴非马

havi nek ĉelon, nek kelon 贫无立锥之地；无家可归

kun sia tuta posedo kaj heredo 带上所有家当（意为：迁居他乡，永不再回）

havi ĉe iu krediton kaj meriton 深得某人依赖和厚爱

uzi monon kaj admonon kaj flaton kaj baton 用一切手段；尽一切可能；千方百计；不择手段

vivi en silko kaj veluro, sen ĝojo kaj plezuro 过衣锦食甘、快乐安适的生活

vivi sate kaj glate 过不愁衣食的舒服生活

bela celo por fabelo 不可能实现的美好目标

iri for en bona hor' 趁着没有发生不愉快的事赶快走开

en bona ordo tra la bordo! 给我乖乖地滚蛋!
rapide — senvide 快得不见踪影
vino, virino, tamburino 生活中的一切享受和乐趣; 吃喝玩乐
okupi sen celo lokon sub ĉielo 闲着什么事也不干; 无所事事
ambaŭ floroj de samaj valoroj 一路货色; 半斤八两; 一对宝; 难兄难弟
Mankas klapo en lia kapo. 他缺个心眼儿
Venis fino al mia latino. 我被搞糊涂了; 我智穷才尽了
Staras la morto jam en la korto. 死已在眼前; 大限已到
tute libera, kiel birdo aera

2) 押头韵

也有一些世界语惯用语利用押头韵的方式来增强语音的美感。所谓押头韵,就是指两个词的开头辅音相同。例如:

Virta virino straton ne konas. 正派女人不上街闲逛(意为:女人的本分是管好家务)
detruita ĝis la fundo de l' fundamento 被彻底摧毁的
El la faraĉo fariĝas kaĉo. 事情搞糟了; 搞出麻烦事来了
minaci per pugno en la poŝo 以虚张声势吓人
vivi larĝe kaj lukse 过着阔绰奢侈的生活
por Paŭlo sperto — por Petro averto 对保罗是体验,对彼得是警戒
ĉe vesto veluro suferas stomako 身穿丝绒袍,肚子吃不饱
vera kiel vorto de profeto 像先知的話一样真实; 非常真实
de plendo kaj ploro ne foriĝas doloro. 呻吟和哭泣不会使疼痛消失。
ĉe l' freŝa faro 在(作案)现场; 当场
mono mondon regas. 金钱主宰世界
bela birdo 花花公子; 纨绔子弟

五. 惯用语的来源

世界语惯用语主要来自西方各主要语言。其中大部分源出于希腊神话、《圣经》和文学名著,一小部分出自民间俗语。

1. 源出于希腊神话的世界语惯用语

希腊是欧洲文明古国。希腊神话、希腊史诗、伊索寓言都是世界语惯用语的主要来源。下面是源出于希腊神话的惯用语的一些例子:

la pomo de malkonkordo 争端; 祸根
Pandora skatolo 一切灾难的来源
Ariadna fadeno 能帮助解决复杂问题的办法
la ora tempaĝo 黄金时代; 鼎盛时期
la Gordia nodo 难以圆满解决的复杂问题; 棘手的问题
Herkula laboro 艰巨的任务
la kalkano de Aĥilo 唯一致命的弱点; 要害
Sizifa laboro 永无卡拉的令人厌倦的劳动; 徒劳无益的繁重工作
pendi sur fadeno 处于十分危险的境地; 千钧一发
la glavo de Damoklo 随时可能发生的危险

2. 有些惯用语出自希腊的荷马史诗、伊索寓言等。例如:

sardona rido 冷笑(荷马史诗)
trafi de Scilo al Ĥaribdo 想逃脱困境,反陷入更坏的境地; 才脱虎穴,又入龙潭(荷马史诗)
Unu hirundo printempon ne alportas. 一燕不成春。(伊索寓言)
acida vinbero 可望不可及的东西(伊索寓言)
danci laŭ ies fajfilo 跟着某人的指挥棒转; 受人摆布(伊索寓言)
fari el muŝo elefanton 把苍蝇说成大象; 夸大其词; 小题大做(出自希腊散文家琉善的散文《苍蝇赞》)

3. 源出于《圣经》的惯用语。

《圣经》是古代犹太人的文学作品和民间传说的汇编。千百年来，《圣经》在西方广为流传，它的许多词语成了西方的语言中的惯用语，这些惯用语也进入了世界语中。源出于《圣经》的惯用语数不胜数，下面只举其中的一小部分为例：

demeti de si la antikvan Adamon 摆脱旧习惯；改邪归正；抛弃旧我；脱胎换骨；重新做人

lupo en ŝafa felo 披着羊皮的狼

la pomo de l' okulo 眼珠；珍爱之物

la erarinta filo 回头的浪子

faradi brikojn sen pajlo 做无米之炊

deskui la polvon de siaj piedoj 愤然离去

mizera kiel Ijobo 像约伯那样悲惨不幸

leki polvon 被打倒在地；被打得一败涂地

fera sceptro 暴虐统治；专制统治

voĉo krianta en la dezerto 无人响应的号召；无人相信的主张

folio de figarbo 遮羞布；遮羞物

plenigi la mezuron de siaj patroj 恶贯满盈

kiso de Judaso 阴险的背叛；虚假的好意

frukto malpermesita 禁果；禁止使用或接触的诱人的东西

ĵeti perlojn antaŭ la porkojn 把珍珠仍在蠢猪前

junaj eraroj 年轻时的过错；青年时代的失检行为

filino de hirudo 贪得无厌的人

ŝtono de falpuŝiĝo 绊脚石；障碍

junko skuata de la vento 没有自己主见而人云亦云的人

elkribri la kulon kaj gluti la kamelon 小事拘谨大事糊涂；见小不见大

la kvintesenco de la polvo 人

estingi meĉon senfajriĝantan 使有希望的事情中途夭折；中止充满希望的计划

tintantaj cimbaloj 华而不实的言辞

[返回目录](#)